

MAGLAJLIĆ ŠEFKET, član Izvršnog komiteta CK SK BiH

RAD PARTIJE U BANJA LUCI
1930 - 1935.g.

Sjećanja koja ovdje opisujem obuhvataju period 1930 do polovine 1935 godine. Nekoliko podataka iz ranijeg perioda revolucionarnog pokreta u Banja Luci unio sam na osnovu sjećanja starijih drugova. Dio događaja od 1935 godine kad sam se nalazio na otsluženju kadrovskog vojnog roka van Banja Luke napisao sam na osnovu sjećanja učesnika tih događaja.

U 1927 godini, poslije prekidanja školovanja na banjalučkoj gimnaziji, stupio sam na zanat u strojarsku radionicu Fabrike duvana. Fabrika je za mene, u prvom smislu te riječi, postala škola, i to škola u dva smisla. Tu sam postao kvalifikovan radnik, a u isto vrijeme i sâm sam prošao kroz revolucionarnu školu banjalučkog radničkog pokreta. Tu sam postao član SKOJ-a i član Komunističke partije Jugoslavije.

Polazeći u fabriku ja sam i iz škole i od kuće ponio ponešto od naprednog pokreta u Banjoj Luci. Gimnazija je u to vrijeme bila rasadnik revolucionarnih i naprednih ideja. Već u prvim razredima gimnazije znao sam iz pričanja starijih drugova da su tu djelovali napredni profesori, naročito Akif Šeremet, koji je negdje 1924 godine, poslije donošenja Zakona o zaštiti države i Obznane, zajedno sa starim banjalučkim revolucionarom Pavom Radanom, građevinskim radnikom, i sa još nekoliko drugih radnika, obnovio partijsku organizaciju u gradu i organizovao SKOJ.

U tradiciji banjalučke gimnazije već je ušlo da su 1925 godine na njoj maturirali marksisti i članovi Partije Veselin Masleša i Fadil Maglajlić, i da su poslije njih 1926 i 1927 godine dolazile nove generacije učenika, skojevaca i komunista, kao Safet Filipović, Vilko Winterhalter, Tankredi Sola, Nikica Pavlić itd. Skojevci su godinama bili nosioci raznih društveno-političkih aktivnosti u gimnaziji. Partija je putem skojevske organizacije obezbjeđivala uticaj u radu skauta, trezvene mladeži, djelimično sokola. SKOJ je godinama držao u svojim rukama literarnu družinu, aktivnost Ferijalnog saveza itd.

Stupajući u fabriku ja sam isto tako znao i za aktivnost komunista radnika kojih je najviše bilo iz Gornjeg Šehera. Za njih se znalo i u samom gradu. U fabrici duvana, prije moje generacije, pojedinačno su u njoj djelovali Fahrudin Džin i Idriz Maslo. Čini mi se i danas da i u to doba banjalučki komunisti nisu bili bauci, ni neki misteriozni borci i tajanstveni junaci, o kojima se samo šapatom govorilo. Naprotiv, bili su to obični ljudi, prisni i otvoreni. Oni su uživali veliki ugled među građanstvom i omladinom. Svojim ponašanjem i neposrednim načinom pristupanja ljudima oni su zračili i postali privlačni za sve one koji su težili naprednim i revolucionarnim idejama i klasnoj borbi. Tako je moje stupanje u fabriku duvana predodredilo moj dalji razvitak i učestvovanje u revolucionarnom pokretu.

Kada sam se zaposlio u Fabrici bilo je to u predvečerje velike ekonomske krize koja je ostavila naročito teške posljedice na ovaj grad, značajan centar za promet poljoprivrednih proizvoda. Sa svoja tri industrijska preduzeća - fabrika duvana, pilana "Bosna-boa" i rudnik Lauš - podignuta prije prvog svjetskog rata i sa zanatstvom velikog kapaciteta, Banja Luka je bila teško pogodjena krizom. Nezaposlenost, niske nadnice, ograničavanje i smanjivanje broja radnih dana na štetu radnika, pritisak poslodavaca i svaljivanje svih tereta krize na leđja radničke klase i seljaštva.

U takvoj situaciji fabrika duvana radila je smanjenim kapacitetom. Bilo je mjeseci kada se radilo svega 17 radnih dana. Pogodjena takodje krizom na svjetskom tržištu, pilana se spremala na likvidaciju, rudnik Lauš je iz istog razloga smanjivao proizvodnju, zanatlije su otpuštale radnike i veliki kapaciteti zanatstva ostajali su neiskorišteni. Privreda u gradu postala je sve više paralizovana. Broj nezaposlenih je rastao, Gladne nadnice nisu bile dovoljne ni za održavanje golog života. Dobiti zaposlenje bilo je prava lutrija. Zato je trebalo ili nekog potplatiti ili imati "jaku preporuku".

Na selu ista situacija. Primitivno dugovima i bankama, nepismeno i zaostalo, u bijedi i neimaštini, seljaštvo je takodje bilo izloženo nemilosrdnoj eksploataciji i pauperizaciji.

Ono se proleterizovalo i povećalo broj nezaposlenih. Selo se raslojavalo. Sve više je rastao procenat seoskog poluproletarijata, bezemljaša i nadničara. Vladala je opšta oskudica u novcu, seljački proizvodi prodavani su u bescijenje i teret ekonomske krize postao je neizdržljivo breme i za selo i za grad.

Veselin Masleša - inicijator obnavljanja partijske organizacije

Šestojanuarska monarhofašistička diktatura nani-
jela je težak udarac i banjalučkoj partijskoj organizaciji. Ona se bila pasivizirala skoro više od godinu dana. Ali već u 1930 godini komunisti su postali aktivniji. Glavni inicijator za obnavljanje rada partijske organizacije bio je Veselin Masleša. Njegovim nastojanjem, uz pomoć smjelijih i odgovornijih komunista, obnovljene su najprije partijske ćelije u Gornjem Šeheru, preko Vrbasa, na ručniku Lauš, u Pregradju, na području Pilane. Počelo se veoma oprezno i organizacije su u prvo vrijeme najviše radile na ideološko-političkom uzdizanju svojih članova, na obavještavanju simpatizera o političkoj situaciji u zemlji, na štampanju i rasturanju napredne literature medju radnike, studente i srednješkolce. Ovako se radilo skoro godinu dana.

U ljeto 1931 godine gradska banjalučka partijska organizacija bila se toliko oporavila da je mogla organizovati svoju prvu partijsku konferenciju. Ova konferencija je održana u šumarku više Gornjeg Šehera, nedaleko Šehitluka. Desetina radnika i studenata učestvovali su u radu konferencije. Na njoj su pretresana iskustva i problemi, a najviše se govorilo o prijemu novih članova u Partiju i privlačenju radnika, studenata i drugih na saradnju sa komunistima.

Jedan od zadataka kome su banjalučki komunisti stalno posvećivali dužnu pažnju bila je briga o mladim naraštajima. Uz pomoć Mjesnog komiteta Partije organizacija SKOJ-a je već u 1931 godini razvila živ rad medju radničkom, studentskom i srednješkolskom omladinom. Tada je bio formiran i Mjesni komitet SKOJ-a u kome su bili Nikica Pavlić, Idriz Maslo i Vilko Vinterhalter. Već u školskoj godini 1932/33 organizacija SKOJ-a na banjalučkoj gimnaziji rukovodi poznatim dvodnevnim djačkim štrajkom, u kome su učestvovali svi učenici od prvog do

osnog razreda, u znak solidarnosti sa beogradskim i zagrebačkim studentima, koji su takodje štrajkovali.

Uopšte u to vrijeme, tridesetih godina i kasnije, u političkom životu Banja Luke pojavljuje se mlada generacija komunista, radnika i studenata, koji daju novi impuls radi partijske organizacije. Među njima su: Ivica Mažar, Mirko Višnjić, Osman Karabegović, Slobodan Kokanović, Šefket i Dževad Maglajlić, Kasim Hadžić, Niko Jurinčić, Emil Zrelec, Ruža Oljača, Rade Ličina, Boško Šiljegović, Rada Vranješević, Veljo Stojnić, Dušanka Kovačević i mnogi drugi drugovi i drugarice koje je podigla i vaspitala banjalučka partijska organizacija.

Krajem 1932 ili početkom 1933 godine održana je Druga partijska konferencija u jednoj staroj bosanskoj kući u Gornjem Šeheru. Za vrijeme rada konferencije nekoliko simpatizera i omladinaca stražarilo je oko kuće cijelu noć. Konferencija je sumirala rezultate rada Partije posle prve konferencije i postavila na dnevni red neposredne zadatke pred kojima stoji partijska organizacija. Sprovodeći u život direktivu KPJ za ulazak u sindikate članova Partije i naprednih radnika, konferencija je brižljivo razmotrila stanje u sindikalnim organizacijama. One su sve bile u rukama socijal-demokrata i komoraša, a Radnički dom u ulici Fra Grge Martića zjapio je prazan. Radnici su bojkotovali dom koji je režim stavio na raspolaganje izdajnicima radničke klase. Oživljavanje rada u sindikalnim organizacijama nailazilo je na otpor, čak i pojedinih naprednih radnika, jer se uvriježilo shvatanje da ne može biti rada u sindikatima dok je tamo socijaldemokrata i komoraša. Zbog toga je mjesni komitet obrazovao i posebnu partijsku komisiju koja se bavila spovodjenjem direktive CK KPJ o radu u sindikatima.

Komunisti u sindikatima

Upornim radom članova Partije sindikalne organizacije ipak su oživjele. U ovom su se naročito istakli gradjevinski i kožarski radnici. U njihovim sindikalnim organizacijama radilo je nekoliko komunista. Pitanje sindikalnog rukovodstva riješeno je uskoro na jednoj konferenciji. U Mjesni međustrukovni odbor URS-ovih sindikata ušli su pretežno pretstavnici većih

sindikalnih podružnica i kulturno-sportskih organizacija, među njima i više članova KPJ.

Međutim, Mjesnom medjustrukovnom odboru i sindikalnim podružnicama nije bilo lako u radu, jer su se komoraši i drugi elementi u samim sindikalnim organizacijama suprotstavljali masovnosti sindikalnog pokreta, zbog straha od ujedinjavanja radnika i stavljanja na dnevni red borbe za bolje radne uslove, za povišenje nadnica i drugih opravdanih zahtjeva, o čemu komoraši nisu dali ni da se misli.

Ulazeći i aktivizirajući se u radu sindikata radnici su odmah tražili konkretne rezultate rada svoje sindikalne organizacije, jer im je dojadilo da samo plaćaju sindikalne marke i ništa drugo. Trebalo je aktivnim radom i borbom za radnička prava pokazati vrijednost i značaj sindikalne organizacije. Na tom zadatku istaklo se više sindikalnih organizacija u kojima su radili komunisti. Tako je bila veoma aktivna sindikalna organizacija građevinara, u kojoj je neumorno djelovao stari radnički borac Pavao Radan. Građevinari su vodili i više štrajkaških akcija. Sindikalna organizacija pilanskih radnika, gdje su djelovali komunisti Franjo Serafin, Franjo Lemajić, Ivan Sigler i Jakob Šmit, vodila je upornu borbu za povećanje radničkih nadnica i organizovala veliki štrajk pilanskih radnika 1931 godine. Među grafičarima je radio Stevo Nešić, a u sindikalnoj organizaciji kožara neumorno su bili aktivni komunisti Iedo Karabegović i Muhamed Kazaz, u organizaciji privatnih namještenika Emil Zrelec itd.

Boreći se za kolektivni ugovor kožarci su tražili priznavanje svoje sindikalne organizacije od strane poslodavaca, povišicu plate, skraćeni radni dan (kod zanatlija radnici su radili po 10-12 časova dnevno) i uopšte bolje i higijenske uslove rada. Ne treba ispustiti iz vida da su plate bile veoma niske i kretale se od 15-35 dinara po paru cipela, a nadnica je zavisila od kvaliteta rada. U takvim uslovima kožarci su češće vodili manje i veće trajkaške akcije. Tako je naprimjer poznat višemjesečni štrajk u proljeće 1935 godine, kada je štrajkaški odbor postavio slijedeće zahtjeve: povišenje nadnica za 20%, poboljšanje higijenskih uslova rada, osmočasovno radno vrijeme, biranje radničkih povjerenika za svaku radionicu, priznavanje proslave 1. maja itd. Obrazovana je i trajkaška kuhinja u

Radničkom domu, a porodice štrajkača dobijale su pomoć u namirnicama i novcu. Štrajk su svesrdno pomagale druge sindikalne podružnice (drvodjelci, krojači, zidari, rudari itd.), radnici fabrike duvana, mnogobrojni građani Banja Luke, kao i seljaci iz Klašnica i okolnih sela.

Ovakve akcije više nisu bile usamljene. Štrajkove su takodje vodili krojački radnici, pilanski, pekarski i drugi. Radnički dom više nije bio pust i prazan. Sindikalni pokret je postao snažan i masovan. U njemu se sve više osjećao snažan uticaj i rad komunista. Direktivu CK KPJ o aktivnosti komunista u sindikatima banjalučka partijska organizacija je sprovela u delo. U zajedničkim borbenim akcijama ostvareno je jedinstvo radničke klase, i buržoazija više nije bila u stanju da razbije to jedinstvo, iako je u tom cilju prišla stvaranju nacionalističkih sindikata Jugorasa i HRS-a. I pored stvaranja ovih sindikata, koji su nanjeli izvjesne štete radničkom pokretu, oni nisu bili u stanju da pokrenu radnike ni u jednoj akciji protiv URS-ovih sindikata.

Uspostavljene su tješnje veze sa sindikalnim pokretom u Zagrebu, izmjenjivana iskustva, organizovano rasturanje legalne štampe itd., a sve u cilju uspješnijeg razvoja radničkog pokreta.

Partijska ćelija u Fabrici duvana

U Fabrici duvana djelovala je veoma aktivno partijska ćelija u kojoj su bili drugovi: Jovo Kosić, Vlado Sihrovski, Miro Mandrović, Kasim Hadžić i Šefket Maglajlić kao sekretar. Ćelija je imala veliki uticaj na radnike. Preko čitalačkih grupa komunisti su upoznavali radnike sa osnovama naučnog marksizma i uopšte propagandno djelovali i popularisali naprednu literaturu.

Komunisti u fabrici posvećivali su veliku pažnju ne samo radu sindikata, nego i izboru radničkih povjerenika, obzirom da su oni igrali važnu ulogu u rješavanju životnih pitanja radnika. Obično je na izborima vodjena oštra borba između Partije i režimske uprave fabrike koja je nastojala da progura svoje ljude za radničke povjerenike. Međutim, mi smo obično odnosili pobjedu, pa čak i onda kada je režimska

uprava vršila razne predizborne manevre i zapošljavala nove radnike, samo da bi i na taj način osujetila izbor našeg kandidata. Jednom su uspjeli da ponište izbore samo radi toga što su nekoliko minuta prije određenog vremena zaključeni, iako su svi radnici glasali.

Veliki broj fabričkih činovnika sa simpatijama je gledao na naše akcije, a neki su nas čak i pomagali. Zbog toga su imali smetnji i nisu uživali dobar ugled kod režimske uprave fabrike i kod vlasti u Banjoj Luci i Beogradu. Kako je u fabrici bilo pretežno zaposlena ženska radna snaga, mi smo organizovali i poseban aktiv za rad među ženama.

Sjećam se kako su članovi ove partijske ćelije disciplinovano i sa puno samopregora izvršavali zadatke koji su se pred njih kao komuniste postavljali. Teško je bilo, a bez velikog razloga nedoći na zakazani sastanak, u tačno određeno vrijeme, ili neizvršiti postavljeni zadatak, jer se vodila stalna kontrola u radu. I baš takva odgovornost pred ćelijom, pokretala je članove na stalan i intenzivan rad.

Kao što je postojala partijska ćelija u fabrici duvana, isto tako brojna grupa komunista djelovala je na Pilani, kod kožaraca, tipografa i drugih. Akcije slične našim vodjene su na Pilani, u Rudniku i kod zanatskih radnika.

Primjer masovnog rada "Pelagića"

Članovi Partije i SKOJ-a obnovili su prilično brzo i pokrenuli iznova rad nekoliko sportskih i kulturnih društava. Rad kulturno-umjetničkog društva "Pelagić" i sportskog društva "Borac" bio je u periodu šestojanuarske diktature gotovo zamro. Članovi Partije i SKOJ-a su zato ponovno formirali radničke horove i folklorne sekcije, a otvorili su i radničku biblioteku koju je policija bila zatvorila. Potreba za knjigama bioća je sve veća, a ovo je bila jedina biblioteka u koju su radnici mogli nesmetano da ulaze.

Rad "Pelagića" je lijep primjer uspješnog masovnog rada, povezivanja i mobilizacija svih naprednih snaga na revolucionarnoj liniji Partije. To je primjer usmjeravanja masovnog

rada kroz sindikate i njihov kulturno-prosvjetni rad. "Pelagić" je od samog početka bio škola u kojoj se kroz masovni rad: čitanje knjiga u biblioteci, držanje javnih predavanja i diskusija, razne kurseve, muziku, tamburaške zborove, vokalne i recitativne horove, kroz glumačke sekcije, sport, planinarstvo, šah, izlete, javne nastupe i gostovanja privlačili i kulturno i politički vaspitavali radnici, radnička klasa i školska omladina kao i napredno građanstvo - dizala klasna i društvena svijest.

U tom revolucionarnom razvitku bilo je povremenih plima i osjeka, perioda kada je aktivnost "Pelagića" narastala i godina kada je opadala. No, to je, uzeto u cjelini, bio permanentni uspon. "Pelagić" je živio i rastao, razvijao svoju aktivnost u stalnoj borbi sa starim nenardnim režimom i njegovim organima prisile - policijom i žandarmerijom. Do povremenih osjeka je dolazilo, kada su usled revolucionarnog vrijenja izbijale političke krize. Tada je režim prinudio i drastično kočio rad "Pelagića", zabranjivao ga, plijenio biblioteku, hapsio funkcionere, sprečavao javne nastupe itd. To je bio izraz slabosti starog režima i njegovog nemoćnog bijesa. I uvijek se u tim periodima stvar završavala još većim radnim elanom i većom aktivnošću. Masovan i javan po formama rada "Pelagić" je bio najisturenija pozicija revolucionarnog radničkog pokreta, na kojoj su stotine članova "Pelagića" dobivale svoje prvo vatreno krštenje u borbi s policijom i reakcijom.

"Borac" - radničko sportsko društvo

Pod nazivom "Borac", koliko mi je poznato, ovo društvo djeluje još od 1922 godine. Za vrijeme šestojanuarske diktature društvo, istina, nije prekidalo rad, ali su u njega 1929 ušli razni malogradjani koji su mu, bar privremeno, dali drukčiju fizionomiju, premjestili njegovo sjedište iz Radničkog doma i pokušali da ga odvoje od radničkog pokreta. To nije dugo trajalo. Nastojanjem partijske organizacije u "Borcu" su se brzo okupili radnici i ostali napredni građani koji su onemogućili djelovanje nazadnih elemenata u ovom sportskom društvu.

"Borac" se već u prvim godinama svog postojanja afirmisao kao napredan klub, okupivši oko sebe veliki broj radničke i školske omladine. U 1931 godini u upravi društva se već nalazila brojčano jaka grupa komunista. Za to vrijeme oni su uspjeli da klub ponovo vrate u prostorije Radničkog doma, da ga organizaciono srede i prikuku veći broj građana u članstvo. Međutim, još uvijek je ostao priličan broj raznoraznih malograđanskih elemenata koji su svojim stavovima u upravi, osobito među igračima, nastojali da ograniče rad "Borca" i svedu ga u uske okvire isključive sportsko-nogometne aktivnosti. Uvijek su govorili i pravdali se: treba oprezno raditi, ne smije se politika unositi u rad kluba, policija će ga zabraniti itd.

Na godišnjim skupštinama redovno se razračunavalo sa takvim shvatanjima i uvijek donosile odluke o čvršćem povezivanju kluba za klasni radnički pokret. I baš takva politika rukovodstva kluba omogućila je "Borcu" da svoje članove sve više regrutuje iz redova radničke klase, studentske i školske omladine. Za relativno kratko vrijeme, baš zbog takve orijentacije, "Borac" je postao najmasovnije sportsko društvo u Banjoj Luci. Koliko je on bio omiljen vidi se i po tome što su omladina i građani dobrovoljno izgradili nogometno igralište koje "Borac" do tada nije imao.

U svom radu, zahvaljujući aktivnosti komunista "Borac" se nije ograničio samo na rad unutar društva (organizaciono srednjavanje, nastojanje da se afirmiše na sportskim takmičenjima, proširivanje rada kluba i na druge sekcije itd.), nego je razvio svoju djelatnost i na što bližnjem povezivanju sa radničkim i naprednim klubovima u zemlji. Osobito su bile uspostavljene tijesne veze sa "Veležom" iz Mostara, "Splitom" iz Splita, "Borcem" iz Čačka, "Radničkim" iz Kragujevca, sa radničkim klubovima u Hrvatskoj, posebno u Zagrebu, kao i sa nizom naprednih klubova u Bosanskoj Krajini kao što su: "Mladost" iz Prijedora, "Sloboda" iz Bos. Novog, "Jedinstvo" iz Bihaća, "Borac" iz Drvara, "Rudar" iz Ljubije, "Borac" iz Bos. Dubice itd. Baš ovo povezivanje sa klubovima iz Bos. Krajine (kroz lični kontakt sa naprednim članovima iz uprave klubova, kroz prijateljske sportske susrete i međusobnim ispomaganjima itd) odlučno je doprinjelo da je "Borac" sa ovim klubovima preuzeo

Banjalučki nogometni pomsavez u kojem je do tada glavnu riječ imao SK "Krajišnik". Ovo je omogućilo ne samo dalju afirmaciju "Borca" kao sportskog kluba, nego je bilo veoma značajno za dalji razvoj nogometnog sporta uopšte u ovom kraju naše zemlje.

Ujedno je "Borac" bio aktivan član Radničko-sportske zajednice. Njeno sjedište je bilo u Sarajevu. Na godišnjim skupštinama pretstavnici "Borca" uzimali su riječ u svojim izlaganjima pred predstavnicima drugih klubova iz cijele zemlje postavljali su pitanje učvršćenja ove zajednice, odnosno zajedničke što čvršće veze medju radničkim i naprednim klubovima i njihovom povezivanju za radnički sindikalni pokret.

Za vrijeme vlade Pere Živkovića, kada se formiralo Ministarstvo fizičkog vaspitanja, pokušalo se po ugledu na fašističke zemlje, da se cjelokupni sportski život stavi u službu omrznutog režima. "Borac" je pružio odlučan otpor takvoj vladinoj politici. Baš akcija radničkih i naprednih klubova u zemlji onemogućila je vladi Pere Živkovića da sportsko društvo učini instrumentom svog nenarodnog i terorističkog režima.

Omasovljavanje revolucionarnog pokreta

i pokretanje "Narodne pravde"

Sjećam se dobro, Treća partijska konferencija grada Banja Luke održana je u ljeto 1934 godine na desnoj obali

Suturlije, više Gornjeg Šehera. Broj učesnika bio je znatan, zadaci koje je konferencija pretresala i zaključci koje je usvojila bili su raznovrsni i važni za dalji rad Partijske organizacije. Osim jačanja partijskog rada u Banja Luci, na konferenciji se naročito postavilo kao zadatak tješnje povezivanje sa radnicima van Banja Luke i širenje Partije na selu. Do konferencije su već bile uspostavljene veze sa Dubicom, Kostajnicom i Dobrljinom, kao i sa nekim selima u banjalučkom i prijedorskom srezu. Banjalučka partijska organizacija sve je više izlazila iz gradskog okvira svoga rada i prelazila na teren Bosanske Krajine.

Treća partijska konferencija postavila je rad među studentima i srednješkolcima još konkretnije. Tada je formirano i studentsko društvo "Klub akademičara Banja Luka", popularni "KAB", koje je veoma brzo razvilo široku aktivnost i izvan Banja Luke. U isto vrijeme formirano je i društvo prijatelja prirode koje je okupilo pored studenata i radničku i srednješkolšku omladinu. Konferencija je ukazala naročito na potrebu šireg političkog rada među ženama, pa je uskoro osnovan i ženski pokret u Banja Luci. Poslije ove konferencije zbog sprovođenja odluka održano je niz širih sastanaka, naročito sa omladinom.

Dogovor komunista na Suturliji dao je još više potstreka masovnom radu partije. "Pelagić" je već proširivao svoju djelatnost na čitavu Bos. Krajinu, "Borac" je postao najmasovnije sportsko društvo, a KAB je osvojio ne samo studentsku omladinu, nego i znatan dio intelektualaca i građana Banja Luke. Partija je bila toliko jaka da je već bila u stanju da svakog trenutka politički mobiliše mase i izvede ih na ulicu. To je, na primjer, bilo pred petomajske izbore 1935 godine, kada su na zbor Udružene opozicije na Govedarici izišle hiljade banjalučkih radnika, studenata i građana, izvikujući naše parole i noseći naše transparente.

Te iste godine, kada su uhapšeni banjalučki omladinci Milorad Gajić i Fikret Dedić zbog rasturanja ilegalne brošure o stanju na robiji, u kojoj su napredni kulturni i javni radnici protestovali protiv zlostavljanja i mučenja političkih zatvorenika po zloglasnim kazamatima Sremske Mitrovice i Lepoglave, još u toku istog dana, izvedene su demonstracije na ulicama Banja Luke sa zahtjevom da se puste uhapšeni omladinci. To se ustvari pretvorilo u akciju protiv diktature i omrznutog režima, kome su narodi Jugoslavije izrekli svoju osudu još za vrijeme petomajskih izbora, u uslovima javnog glasanja i naganjačkog pritiska žandarmerije i policije.

Policija je zvjerski navalila na demonstrante, u toku noći pohapsila na desetine studenata i radnika i divljački pretukla, među kojima i studenta Osmana Karabegovića. To je izazvalo veliko ogorčenje i negodovanje u gradu, a opozicioni građanski političari protestovali su kod vlasti zbog ovakvog

brutalnog postupka i policija je bila prisiljena da pusti na slobodu uhapšene radnike i studente.

Tokom te iste godine banjalučka partijska organizacija organizovala je prvi radničko-seljački zbor u Klašnicama, na kome je učestvovalo 5.000 radnika i seljaka. Radnici, studenti i napredni građani Banja Luke, članovi "Pelagića" i KAB-a došli su iz grada, a seljaci iz okolnih sela i zaseoka, sa transparentima i pisanim parolama koje su izradili "Kabovci", sa povicima: "Dolje seljački dugovi", slili su se na ovaj zbor, da bi manifestovali svoje zahtjeve za političkim i demokratskim slobodama. To je bila jedna od najznačajnijih akcija banjalučke partijske organizacije prije provale koja ju je zadesila u 1936 godini, kada su uhapšeni i po zakonu o zaštiti države za svoj višegodišnji revolucionarni rad osuđeni na robiju Nikica Pavlić, Safet Filipović i drugi.

Isto tako u 1935 godini, Partija je u Banja Luci pokrenula "Narodnu pravdu", list koji je doživio uzvanredan uspjeh na selu i u gradu. Poslije nekoliko brojeva, "Narodna pravda" je dostigla tiraž od 10.000 primjeraka i vlast ju je brže-bolje zabranila. Urednici lista bili su studenti Nenad Borić i Bogdan Jerković, a redakciju su sačinjavali Nikica Pavlić, Safet Filipović, Vilko Vinterhalter, Branko Zagorac i Milorad Gajić.

Za čitav ovaj period od oživljavanja rada partijske organizacije, poslije šestojanuarske diktature, komunisti Banja Luke postigli su dobre uspjehe i ostvarili značajan politički uticaj u narodu. Zahvaljujući svome masovnom radu, bez obzira na broj članova, kada su poslije provale nastali veliki padovi i rad se svodio na svega nekolicinu komunista, to se nikada - te krize i osjeke u partijskoj organizaciji - nisu osjetile u građevanstvu. Uvijek se činilo da djeluje stotine komunista. Bez obzira na brojčanu jačinu Partija je jednako uživala ogroman uticaj i u gradu i na selu. Ona je postala snaga s kojom se moralo računati. Čak i izvjesni građanski opozicioni političari, više iz svojih ličnih računa, a manje iz uvjerenja, u želji da sačuvaju nešto od svoje popularnosti koja je opadala, bili su prisiljeni da saradjuju u nekim našim akcijama, a najčešće su vršili intrvencije za uhapšene komuniste.

Upornom i pravilnom borbom banjalučke partijske organizacije i njenim masovnim političkim uticajem sve se više kompromitovala reakcionarna politika, kako u građanskim partijama, tako i u raznim društvima koja su bila pod njihovim uticajem. Tome je mnogo doprineo i rad intelektualaca, naročito nekolicine banjalučkih profesora. Uticaj komunista sve je više rastao i Partija je zadobijala snagu nad ljudima. Na proglašenje i pozive KP za političku mobilizaciju dizali su se ne samo njeni članovi, nego čitavo rodoljubivo i slobodoljubivo građanstvo Banja Luke. U svome pregalačkom i požrtvovanom radu banjalučka partijska organizacija je podizala i vaspitala sve nove i nove generacije mladih komunista, To su bile generacije koje su srastale za revoluciju, nosile glavni teret revolucionarne borbe, a mnogi od njih položili su živote u oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije.

Milivoj Dođić, krajino B. Luka

ABK 209-ME-1/25